

Batı'nın Türkiye'ye Bakış Açısının Işığında Eğitim Sendikacılığı^(*)

Batı'nın Türkiye'ye bakış açısı ışığında eğitim sendikacılığı, iki dönem ele alınarak değerlendirilecektir.

Birinci dönem, 1965-1971 yıllarıdır. Türkiye Öğretmenler Sendikası (TÖS) 1965 yılında kurulmuş ve faaliyette bulunduğu 6 yıl süresince ülkemizin diğer ülkelerle ilişkileri konusunda çok açık ve doğru bir çizgi izlemiştir. Bu dönem, Türk dış politikasında önemli değişikliklerin yaşandığı yıllardır. ABD, Avrupa Ekonomik Topluluğu ve Sovyetler Birliği ile ilişkilerde 1965 yılında yeni bir döneme girilmiştir. TÖS'ün benimsediği çizgi ve savunduğu politikalar hem doğrudur, hem de bu yıllarda Türkiye'nin dış politikası ile uyumludur.

İkinci dönem, 1991 yılında Sovyet sisteminin çöküşü sonrasında başlayan süreçtir. 1989 yılında Berlin Duvarı'nın yıkılması ile birlikte başlayan dönüşüm, 1991 yılında sistemin çöküşüyle sonuçlanmıştır. Bu sürecin ortasında, 1990 yılında, Eğitim-İş ve Eğitim-Sen, daha sonraki yıllarda da eğitim işkolundaki diğer sendikalar kurulmuştur. Bu dönem ele alınırken, sorunlar belirlenecek ve eğitim sendikacılığının bu yeni koşullarda "Batı"ya karşı izlemesi gereken politika konusunda genel bazı görüşler özet olarak ifade edilecektir.

1965-1971 Döneminde TÖS'ün Savunduğu Görüşler

1961 Anayasasının 46. maddesiyle memur statüsünde istihdam edilen ücretlilerin sendika kurma hakkı tanındı. 1965 yılında 624 sayılı Devlet Personeli Sendikaları Kanunu kabul edildi. TÖS ise 40 yıl önce, 8 Temmuz 1965 günü kuruldu.

TÖS'ün kendi döneminin sorunları konusunda takındığı tavır, bugün sendikalarımızın bugünün sorunları konusunda takınması gereken tavır konusunda yol gösterici olacaktır. Bu nedenle, TÖS'ün çeşitli konulardaki tavırları, yukarıda sözü edilen çalışmalardan değil, TÖS'ün birinci el kendi kaynaklarından yapılacak alıntılarla sergilenmeye çalışılacaktır.

TÖS, her şeyden önce anti-emperyalisttir, ulusalcıdır ve emekten yanadır. TÖS'ün, üyelerinin de ötesine geçen etkisinin ana nedeni, bu özelliğidir.

TÖS Genel Sekreteri Hasan Erdoğan'ın 22 Nisan 1967 tarihli bildirisi aşağıda sunulmaktadır.

"47 yıl önce bugün, emperyalizme ve onun işbir-

Dr. Yıldırım Koç

likçisi Bizanslı İstibnal saltanatına karşı kurulan bağımsız Türk hükümeti olan Türkiye Büyük Millet

Meclisi Hükümeti, Ulusal Bağımsızlık Savaşımızın karargâhı olmuştur. Bu karargâh, hem de topa karşı süngüyle, uçağa karşı kağınyla yenmiştir emperyalizm ahtapotunu. Ama bu ahtapot, daha sinsî yöntemlerle ve daima kuzu postunda görünmeye dikkat ederek, on yıllardan sonra yeniden musallat olmuştur yurdumuzu.

"Yarım yüzyıla yaklaşan Cumhuriyet yönetiminden sonra Türkiye'de emperyalizmin tutulacağını sananlar ve

emperyalizme uşaklık edenler bilsinler ki, ikinci ulusal kurtuluş savaşımız daha zorlu zaferlerle sonuçlanacak, milliyetçi Türk öğretmeni bu yöndeki görevini zafer gününe kadar kusursuz ve korkusuz yapacaktır."

TÖS, Kurtuluş Savaşı'mıza sonuna kadar sahip çıkmakta ve bu konudaki anıları toplamayı bir görev olarak kabul etmektedir. 1969 yılında yapılan genel kurula sunulan çalışma raporunda bu konuda aşağıdaki değerlendirme yer almaktadır.

"Birinci Kurtuluş Savaşımız, dünyaya önder ve örnek bir Kurtuluş Savaşı'dır. Bu savaşın sonuçları mazlum uluslar üzerinde çok etkili olmuştur...Bu kadar önemli bir savaşın anılarını toplamak ve değerlendirmek TÖS için bir görev olmalıdır... Bu savaşa er ve erbaş olarak katılan işçi ve köylü askerler, elleri kalem tutmadığı için, anılarını yazamadılar. TÖS üyesi öğretmenler bu anıları, yaşayan gazilerin ağzından derleyip yazıya geçirmelidirler."

Emperyalizme karşı alınan bu kararlı tavır, TÖS Genel Başkanı Feyzullah Ertuğrul'un 22 Mart 1967 tarihinde bölge toplantılarına gönderdiği mesajda da açık bir biçimde ifade edilmektedir.

"Arkadaşlar; biliyorsunuz ki, emperyalizmin çağdaş sömürme yöntemleri kıldan ince kılıçtan keskindir. Bizim gibi, geliştirilmemiş ülkelerde, emperyalizmin görünmez yöntemlerini halkımıza anlatmak, namuslu aydınların milliyetçilik görevidir. TÖS olarak biz, bu görevimizi her fırsatta yapmışızdır. Bundan böyle de gözümüzü kırpmadan yapacağız. Çünkü eğitim çıkmazının en önemli nedeni, başımızca Tanzimattan beri musallat olan emperya-

*11-12 Haziran'da düzenlenen 2. Ulusal Eğitim Kurultayı'na sunulan bildirinin bir bölümüdür.

lizmdir. Eğitimdeki köy-şehir, bölge dengesizliklerinin, kız-erkek eşitsizliklerinin, kısacası korkunç geriliğimizin kökeninde, emperyalizm ahtapotunun kolları vardır.

“Yurdumuzu ham madde ve açık pazar memleketi olarak tutmaya yarışan emperyalist devletlere karşı, eğitim kesiminde TÖS olarak mücadeleyle, kesinlikle kararlıyız. Barış gönüllüsü istemiyoruz. Biz biliriz bizim işimizi; yabancı uzman istemiyoruz. ‘Eğitimde her şeyin en yerlisi, her şeyin en millisi’ ulusal ilkemizdir. Bundan ötesi eğitim farfaracılığıdır; ya da büyük bir ihtimalle memleketi ihanettir.

Genel Başkan Feyzullah Ertuğrul, aynı mesajında, Amerikan, İngiliz ve Alman halkları ve sendikacıları hakkında da çok önemli bir saptama yapmıştır:

“Biz karnı tok Amerikan, İngiliz ya da Alman halklarının karnı tok sendikacıları değiliz. Alnımızın teri, kıldan ince kılıçtan keskin yöntemlerle sömürülürken ve biz de bunu görebiliyoruz, elbette ki yüzümüz buruk, sesimiz yanık çalacaktır. Bu bizim ulusal özelliğimizdir.”

TÖS’e göre, sorunların sorumlusu, emperyalizmdir. Bu anlayış, 1969 yılında yapılan gencl kurula sunulan çalışma raporunda aşağıdaki biçimde ifade edilmektedir

“Bütün ilişkileri temelinden bozuk bir ülkede yaşıyoruz. Bu ülke gelişmiş emperyalist ülkeler ve onların içimizdeki işbirlikçileri tarafından yüzlerce yıldır insafsızca sömürülmektedir. Biz, ucuz bir hammadde ülkesiyiz. Biz, pahalı satılan mamul maddeler pazarıyız. Biz, sömürgeci Amerika’nın, ateş hattında bir ileri karakoluyuz. Biz, bütün bu bozuk ilişkilerden dolayı geri bırakılmışız.”

TÖS, sorunların çözümünde bağımsızlığı merkeze koymakta ve sonuna kadar savunmaktadır. TÖS ve TÖDMF Genel Başkanı Fakir Baykurt’un TÖS 2. Olağan Genel Kurul açış konuşmasında aşağıdaki değerlendirmeye yer almaktadır.

“Bizim için, ne Amerika, ne Rusya” Biz halkımızın büyük gücüne güveniyoruz. Bugün Amerikan politikasının (Halkın değil) düşmanı olduğumuz doğrudur. Amerika, sömürmekte olduğu bütün ülkelerden ve Türkiye’den üsleri ve tesisleriyle, paktları ve ittifaklarıyla çekilip kendi sınırlarına dönmeye kadar, bu politikanın ve bu ilişkilerin elbet düşmanı olacağız. Biz, Sovyetler Birliği’nin de yurdumuzda üsleri, tesisleri, barış gönüllüleri, bakanlıklarımızda uzmanları, ajanları ve okullarımızda süttozları olursa, onun da karşısına çıkmayı biliriz. Bu apaçık bir durumdur.”

TÖS’ün 1968 yayımlanan Çalışma Programı’nda emperyalist sömürü, bağımsızlık ve öğretmen örgütünün görevleri aşağıdaki biçimde ifade edilmekte ve önemli saptamalarda bulunmaktadır.

“Kurtuluş Savaşı’ndan sonra Atatürk Türkiye’sinin kaldırdığı kapitülasyonlar, bugün, başta petrolümüz olmak üzere, farklı yollarla, aynı amaçlarla, her alana yeniden el atmaktadır. Yabancıların memleketimizdeki tesis ve fabrikalarının hiçbirini bizim değildir, bunların Türk topraklarında kurulmuş olmaları bu sonucu asla değiştirmez.

“Türk öğretmeninin bilmesi ve yurt sorunlarını değerlendirirken gözden irak tutmaması gereken önemli bir nokta budur: Yabancıların memleketimizdeki tesisleri arttıkça, devlet yönetimi üstündeki baskıları da ağırlaşmaktadır. Tarihte bu türlü ilişkilere giren gelişmemiş ülkelerin ergeç bütünüyle sömürgeleştii görülmektedir. Yirminci yüzyılın ikinci yarısında Kurtuluş Savaşı Türkiye’sine yaraşmayan böyle bir niteliği reddetmeyi görev biliriz.

“Yabancı nüfuzu, diğer alanlarda olduğu gibi, eğitimde de derhal göze çarpmaktadır. Eğitim felsefesinin saptanmasında, metod ve tekniklerin bulunmasında, araçlarla kitapların hazırlanmasında yabancı uzmanlara sorulduğu kadar, kendi öğretmenlerimize danışılmamıştır. Eğitimin milli olabilmesi için kaynakların da milli olması gerekir. Kendi okullarımızda milli ülkülerimize uygun olarak yetişmiş öğretmenlerle meşhur barış gönüllülerinin değiştirildiği bile olmuştur. Halbuki, devlet iç ve dış sömürücüye karşı çıkan öğretmeniyle övünmeli, kültür emperyalizmini, şartı dış ‘yardımlar,’ yabancı uzmanları ve barış gönüllülerini istemeyen öğretmenleri kutlamalı ve Türkiye’de millet çoğunluğunun hayatı 1961 Anayasasına uygun olmadığına göre, milleti bu Anayasaya göre hazırlayan öğretmenleri takdir etmelidir.

“TÖS, milli kültürümüzün gelişme imkânlarını yok eden ve onu yozlaştıran kültür emperyalizmi ile bütün gücüyle savaşacaktır.”

TÖS’ün aynı raporunda bağımsızlık, güvenlik ve toprak bütünlüğünün korunmasına vurgu yapılmaktadır. TÖS bu anlayışı çerçevesinde, ülkemizdeki yabancı üslere karşıdır.

“Hükümetin ilk görevi ulusun bağımsızlık, güvenlik ve toprak bütünlüğünü korumaktır. Ulusal çıkarlara uygun hareket edilip edilmediğinin birinci ölçüsü bağımsızlık ve güvenliğimizi tehlikeye atacak savaşlara sürüklenmemek için gereken tedbirlerin titizlikle alınıp alınmadığıdır. Bu titizliğin gösterilmediği durumlarda, çevresini ve kamuoyunu uyarmak öğretmenin görevlerinden olacaktır. Geçmişte Türk topraklarından kalkan yabancı uçaklar Türkiye’yi, halkımızın sezemediği büyük tehlikelerin yanından geçirmiştir... Bugünkü durumda, Türk toprakları muhtemel bir savaş alanı, Türkiye başka devletlerin çıkarlarının bir karakolu, Türk halkı da kurbanlık durumundadır... Karar yerlerindeki ya-

bancıkların istedikleri gibi kullanabilecekleri üsler muhafaza edildiği takdirde, bu tehlikenin oranı deşet verici bir şekilde büyümektedir...Biz topraklarımıza bu derece tehlikeler davet eden koşullardan kurtulmaya çalışmakla kalmayıp, çevremizin, yani Orta Doğu, Balkanlar ve Doğu Akdenizin de bir barış bölgesi olması için çaba sarfetmek zorundayız. Atatürk'ün barışçı dünya görüşünün bu olduğuna inanmaktayız. Ulusal çıkarlarımızın, hem doğrudan doğruya, hem de dolaylı zararlardan titizlikle uzak durarak korunabileceğine inanıyoruz...

"İnanıyoruz ki, tam bağımsızlık ve eşitlik bütün uluslar ve halkların temel haklarındandır. Bunlardan ufak bir fedakârlık yapmak, varlığının bilincine ermiş uluslar ve halklar için mümkün değildir. Öğretmen, hem kendi bağımsızlığının titizlikle korunmasının ciddi savunucusudur, hem de öteki ulusların bağımsızlıklarına karşı saygılıdır. Sömürgeci ülkelere karşı ilk kurtuluş savaşını vermiş ulusun çocukları olan öğretmenler, bağımlı ya da yarı bağımlı ulusların kurtuluş savaşlarının desteklenmesinden yanadır. Bu destek hem ulusal çıkarlarımız, hem de ulusal ahlakımız bakımından gereklidir..."

"Bazı andlaşmalar, yabancı devletlerin iç işlerimize karışmaları imkânını sağladığından, ulusal varlığımız bakımından tehlikeli olduğu gerçeğini açıklamayı bir vatan görevi sayarız."

TÖS, dış kaynaklardan yardım alınması konusunda son derece duyarlıdır. TÖS'ün 1967 yılında toplanan birinci olağanüstü genel kuruluna sunulan çalışma raporunda, sendikamızın maddi gücü anlatıldıktan sonra şöyle denmektedir.

"Bu rakamlar, Sendikamızın gücünü ve anlamını en iyi şekilde ortaya koymaktadır. Çok daha önemli olan şudur: TÖS bu paraları ne devletten, ne yerli ve yabancı özel yada resmi kaynaklardan almış değildir. Bunlar, TÖS'lü öğretmenlerin hırkasından, lokmasından derlenmiş paralardır. Onun için, yapılan yardımların her meteliğinde TÖS'lü öğretmenlerin hem alınteri ve hem de buram buram tüten milliyetçilik ülküleri, meslektaşlık duyguları vardır. Böylece Türk öğretmeni, ilk kez TÖS ile, örgütlü

ekonomik dayanışmasını her an sağlığını vermekte ve hem de mutluluk ortamına almış olmaktadır."

TÖS'ün 1969 yılında toplanan genel kuruluna sunulan çalışma raporunda da emperyalizmin kullandığı taktikler çok açık ve bugünü anımsatır biçimde belirtilmektedir.

"Amerika'nın önce Türk devlet yönetiminde Amerikancı bir bürokrasi yaratmasına, bütün genel müdürleri Amerika'ya götürüp getirmek suretiyle eğittiğini, sonra devlet dairelerini Amerikan uzmanlarıyla doldurduğunu, sendika liderlerini gezdirip tozduktan ve çeşitli seminerlerden geçirmek suretiyle işçi kitlelerini etki altına aldığı, gençlik liderlerine el attığını, ordu ve güvenlik kurumlarına girdiğini, Halk Bankası ve AİD kredileriyle esnafta elde ettiği; basına, aydınlara, üniversite öğretim üyelerine binbir çeşit çıkar sağlayarak onları kendisine bağladığını görürüz. Ama bu ülkelerde görünürde birer parlamento, bağımsız mahkemeler, bayrak direkleri, ulusal marşlar, sınırlar, sınırlarda askerler, ... vardır. Fakat hepsinden önce ekonomi bağıdır. Maliye bağıdır. Ekonomi ve maliyenin bağı olması bütün öteki kurumların ve ögelerin bağımlı olmasına yol açar.

"Burada, Mustafa Kemal'in daha 1921'de yaptığı 'tam bağımsızlık' tanımını hazırlamak zorundayız. Mustafa Kemal diyordu ki:

"'Tam bağımsızlık demek, elbette siyasal, maliye, iktisat, adalet, askeri, kültür... gibi her alanda tam bağımsızlık ve tam özgürlük demektir. Bu saydıklarımın herhangi birinde bağımsızlıktan yoksunluk, ulusun ve ülkenin gerçek anlamıyla bütün bağımsızlıktan yoksunluğu demektir."

TÖS, emperyalizmin eğitim alanındaki müdahale-

lerine açıkça karşı çıkarak, Türk eğitiminin ulusalcı bir nitelik kazanmasını istemektedir. TÖS'ün birinci olağanüstü genel kuruluna sunulan çalışma raporunda Türk Milli Eğitimi şu şekilde eleştirilmektedir.

"Yabancı ve emperyalist etkiler Türk eğitiminin "milli" özelliklerini her yönde zedelemiş ve gelişmekten alıkoymuştur."

Bu istemin ayrılmaz bir parçası da, Amerikan emperya-

lizminin eğitim alanımıza sokarak istihbarat çalışmalarını yaptırttığı barış gönüllülerinin Türkiye'den çıkarılmasıdır. 1967 yılındaki talepler arasında, "barış gönüllüleri köylerden ve okullardan çıkarılmalıdır" da yer almaktadır.

TÖS yabancı dilde eğitime de karşıdır. 1969 yılında yapılan genel kurula sunulan çalışma raporunda yabancı dilde eğitim yapan ODTÜ ve Hacettepe Üniversitesi eleştirilmektedir. TÖS, Türkçe eğitim istemektedir:

"Emperyalizmin Orta Doğu'da gerçekleştirmeye çalıştığı sömürücü şirketler örgütünün mahalli dili iyi konuşan ve İngilizce bilen ucuza çalıştırılabilecek yerli teknisyenlerini yetiştirmek amacı ile kurulduğu bilinen Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nde, Atatürk ilkelerine bağlı gençler bütün oyunu bozan girişimler yaptılar ve başarıya ulaştılar."

"Amerikan vakıflarının ve yardım kuruluşlarının bağışları ile palazlanıp daha sonra özel kanunlarla dükalıklar gibi başımıza çöreklenen ve hovaradaca harcamaları fakir Türk halkının omuzlarına yüklenen Hacettepe ve Orta Doğu Teknik Üniversitelerinin..."

TÖS, emperyalizmin bir oyunu olduğu düşüncesiyle, 1960'lı yıllarda Türkiye'nin gündeminde önemli bir yer tutan doğum kontrolü tartışmalarında yerini almış ve doğum kontrolüne karşı çıkmıştı. 1969 yılı genel kuruluna sunulan çalışma raporunda aşağıdaki değerlendirme yer alıyordu.

"Doğum kontrolü çalışmaları bazı yabana dönük üniversitelerimizde bazı kimselerin geçim kapaısı ve kazanç vesilesidir. Türkiye'deki muhalefeti yenmek için avuç dolusu para harcayanlar, bu yoldan kökümüzü kazıyacıklarını ve Türk anasının doğurganlığını kısıtlayabileceklerini zannediyorlar. Oysa bu mümkün değildir. Türk halkı bir yılda 268 kilo tahılla beslenmeye mecbur edildiği sürece, yüzde 3 hızla artmaya ve varlığını bu suretle korumaya devam edecektir. Bu işte aldanan bir bakıma biz değiliz. Kendini açkğöz zannedenler doğa güçleri karşısında yeniktirler ve yenik kalacaklardır.

"TÖS doğum kontrol uygulamalarına ta baştan karşı olmuş ve üyelerini bu konuda uyandırmış bir kuruluşur. TÖS'lü öğretmenlerin bu uygulamaya karşı olmalarının Türkiye'yi uyandırmak ve büyük bir felaketten kurtarmak için yeterli olacağını bilen doğum kontrol uygulayıcıları fikirlerimizi Genel Başkan ağzından ve kaleminden açıkladığımız günlerde büyük bir telaşa düştüler. Emperyalistler özellikle bu kabil uygulamalarda öğretmenlerin uyanıp gerçeği görmelerinden ve genç kuşaklarla halkı uyandırmalarından, yarasaların ışıktan korktukları kadar korkmaktadırlar. Bundan dolayı işsiz bırakılmış, kıyılıp sürülerek çaresizliğe düşürülmüş bazı arkadaşlarımızın etüd ve inceleme bahanesiyle

doğum kontrol hizmetlerinde çalıştırılmalarını bir çare gibi gördüler. Bu arkadaşlarımız bilerek yada bilmeyerek bu örgütlerde çalıştıkları için onları kınamıyoruz. Onların sağlam yapılarından ve Türk toplumunun çıkarlarını hiçbir şeye değişmeyeceklerinden eminiz... Doğum kontrolünün Türkiye'nin kalkınmasına müsbet etkiler yapacağına inanmıyoruz. Bu bir oyun ve bir aldatmacadır. Söylenenin ve propagandası yapılanın tam tersine. Doğum kontrolü 20 yıl sonra Türkiye'yi sınırlarda savunacak ve tezgâhının başında ve tarlasında çalışarak ekonomimizi canlandıracak zinde güçleri yok etmek için girişilmiş bir uygulama, sessiz savaşın en korkunç ve en gayri insani uygulamalarından biridir.... TÖS'lü öğretmen doğum kontrolüne karşıdır ve karşıt kalamaktadır."

TÖS, o günlerin ifadesiyle, Ortak Pazar'a da karşıdır.

Özetle; TÖS, 1965-1971 döneminde ülkemizin, ulusumuzun ve eğitim çalışanlarının sorunlarına anti-emperyalist, ulusalcı ve emekten yana çözümler önermektedir.

Sendikaların üye sayısı, gücü ve etkinliği azalmaktadır. Bazı sendikalar, kendi günlük sorunlarının ötesini gör(c)memektedir. Sendikaların gerçekleştirdiği işbirlikleri de güç yitirmektedir.

Sonuç

Türkiye Cumhuriyeti, ulusumuz ve eğitim çalışanlarının da ayrılmaz parçasını oluşturduğu işçi sınıfımız tehdit altındadır. İzlenmesi gereken yolu, TÖS deneyimi göstermektedir. Günümüzde de anti-emperyalist, ulusalcı ve emekten yana bir politika izlenerek, vatani-muza, ulusumuza ve sınıfımıza sahip çıkılmalıdır.

Bunun yolu da,

- Bağımsızlığı ve ulusal egemenliği savunmaktan ve ABD emperyalizmine ve Avrupa Birliği emperyalizmine karşı çıkmaktan; emperyalistlerden doğrudan veya dolaylı biçimlerde para almamaktan;

- Laik ve demokratik sosyal hukuk devletine sahip çıkarak, emperyalizmin maşası bölücülere ve ümmetçilere karşı açık tavrı almaktan;

- Etnik kimliği ve ümmet bilincini öne çıkaranlara karşı sınıfın, ulusun ve vatanın bütünlüğünü savunmaktan;

- Türkiye'ye, halkımıza ve işçi sınıfımıza yönelik saldırının önemli unsurlarından biri olan özelleştirmeye karşı açık tavrı almaktan;

- Kamu Yönetimi Reformu'na karşı çıkmaktan;

- Bireyciliğe, köşe dönmeçiliğe, israfa, gösterişçi tüketime, yabancı mal hayranlığına karşı tavrı almaktan;

- Çalışmayı ve üretmeyi teşvik etmekten geçmektedir.